

pernaturalem est extrinseca, et transcendens regulam jure naturæ præscriptam: nam si homo, ut poterat, elevatus non fuisset ad finem supernaturalem, debuisset adhuc sequi regulam honestatis, et sic agendo egisset honeste in ordine naturæ; ergo nunc etiam. Dein si actio non refertur ad finem honestum, erit simpliciter otiosa, qualis non foret, etiamsi non poneretur ex motivo charitatis, modo referatur ad finem honestum. Denique obligatio operandi semper ex charitate, non coheret cum Decretis Summorum PP., esset nimis difficilis, et moraliter impossibilis, maxime respectu infidelium etc. Vide Tr. de *Virt. Theol.*

169. *Observe.* Sententia adstruens obligationem, actiones et semper dirigendi ad DEUM, seu finem ultimum *supernaturalem*, quam sit affinis doctrinæ HERETICORUM, inde perspicies: CALVIN. L. 4. Inst. c. 14. §. 3. docet, omnes FABRICIOS, SCIPIONES, CATONES in illis suis præclaris facinoribus hoc peccasse, quod, cum fidei luce carerent, non ad eum finem ipsa retulerunt, ad quem referre debuerunt. Juxta LUTHER. in ep. ad Gal. c. 4. opera extra fidem facta, ut maxime in speciem sancta videantur, sub peccato et maledicto sunt; huic consentiunt MELANCHTON et KEMNITUS. Clarius autem PET. MARTYR. in ep. ad Rom. 2. 24. dicens: *Infidelium præclara opera, licet quoad ipsos peccata essent, tamen ex natura sua vel genere damnari non poterant humano judicio; coram DEO tamen prava fuisse, ideo non est dubium, quod in congruum finem minime referrentur.*

BAIUM non alia ex causa docuisse, quod omnia opera infidelium sint peccata, et virtutes Philosophorum vitia, quam ex eo, quod non referantur ad DEUM tanquam finem; patet ex ejus scriptis: nam L. 2. de virtutibus impiorum, cum c. 4. hanc epigraphen posuisset: quod honestatis officia, cum in DEUM non referuntur, non sint virtutes, sed vitia; in contextu ait, virtutes, quæ non ob aliud, quam propter semetipsas expetuntur, non recte a peccato vindicari, virtutesque non esse, sed virtutum simulationes, et vitia virtutes imitantia. Dein probandum assumit, non esse virtutem illam, qua DEO non servitur, quæ non propter DEUM operatur. Demum c. 5. sic inscribit; quod virtutes impiorum, quæ in DEUM non referuntur, non ideo ab AUGUSTINO negantur esse veræ, quia non salvant, sed quia vitia sunt et damnant. Plura de his Cardin. AGUIRE in Theol. S. ANSEL. Disp. 139. Sect. 3. et Sect. 42. P. FONTAINE in Constit. *Unigen.* theol. propugn. ad prop. 44. et 47.

ARTICULUS IV.

QUÆ SIT REGULA 1^a. ACTUUM HUMANORUM?

170. *Nota I.* Regula morum est criterium *boni et mali*: ejus proprietates sunt, ut sit recta, certa, constans, universalis et obligatoria. Alia dicitur *primâ*, quæ ante se nullam aliam habet, ipsi vero aliæ regulæ subordinantur; vocatur etiam *objectiva*, quia dirigit voluntatem humanam per modum objecti, cui actus conformari debet; *remota et externa*, tum quia inter hanc et actum alia regula, scilicet proxima, intercedit, tum quia non reipsa, sed tantum per cognitionem in homine datur. Alia vero *secunda, proxima,*

formalis, et interna, quæ est propositio et applicatio regulæ objectivæ per illuminationem et dictamen intellectus. De utraque fit quæstio gemino articulo dissolvenda.

171. *Nota II.* Lex DEI æterna, quæ juxta D. THOMAM 1. 2. q. 91. a. 1. est ordinatio divinæ voluntatis, ad quam tota Universi communitas gubernari debet, dividi solet in *antecedentem*, qua DEUS præcipit aut prohibet aliquid *per se*, h. e. secluso omni errore, ignorantia aut dubio ex parte hominis se tenente: et in *consequentem*, qua DEUS præcipit aut prohibet aliquid *per accidens*, h. e. ex suppositione erroris, ignorantie vel dubii circa legem. Verum quia hæc distinctio legis æternæ tanquam nova et anno primum 1668. a P. ANT. TERILLO excogitata improbat, imo velut commentitia et absurdorum plenissima rejicitur a DAN. CONCINA L. III. de Probabilismo Diss. 8. c. 4., 1°. de lege æterna, seu regula prima morum, 2°. de ejusdem distinctione in antecedentem et consequentem dicendum est.

172. *Dico I.* Lex æterna DEI est prima regula actuum humanorum.

Prob. Lex æterna DEI habet omnes proprietates regulæ primæ, quia est *recta*, cum voluntas DEI sit indefectibilis: *certa*, quia est verissima, et scripta in cordibus nostris, omnibus innotescit: *constans*, utpote æterna et immutabilis: *universalis*, quia se extendit ad omnes rationales creaturas, omnesque actiones: *obligatoria*, quia DEUS est superior natura, potentia et dominio, ac simul præcipit, prohibet, impellit cum coactione h. e. sub comminatione pœnæ etiam æternæ, nisi obediatur: *prima*, quia DEI ordinatio non est ordinabilis ab alia regula, cum sit independens ab ullo priore vel dirigente, vel dirigente.

Conf. Ratio peccati habetur a lege DEI: nam ad Rom. 4. 15. dicitur: *Ubi non est lex, nec prævaricatio*; unde S. AUG. L. 22. cont. FAUST. c. 27. ait: *Ergo peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam legem*; quem locum citans D. THOMAS 1. 2. q. 71. a. 6. ait: AUGUSTINUS in definitione peccati posuit duo; unum, quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit, dictum, vel factum, vel concupitum: aliud autem, quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dixit, contra legem æternam; ergo si una species moralis, scilicet actio mala dicitur, quia est contra legem DEI, similiter altera, sive actio bona erit, quæ est juxta legem DEI; ergo lex DEI est regula prima morum.

173. *Dico II.* Datur lex DEI antecedens et consequens.

Prob. Hæc legis divinæ distinctio quoad rem non est nova et inaudita, minus conficta ex necessitate propugnandi Probabilismum, nequaquam absurda aut indigna DEO: nam

1°. Hic ipse modus loquendi, quamvis in alia materia, fuit jampridem inter TT. et PP. receptissimus: quippe S. CARYS. hom. 1. in ep. ad Ephes. distinguit inter voluntatem DEI primariam, et secundariam. S. DAMASC. L. 2. de Fide *orthod.* c. 29. voluntatem DEI, salvandi omnes, aliam vocat antecedentem, et aliam consequentem. Eandem divisionem adstruit S. THOMAS 1. p. q. 49. a. 6. ad 1.; occur ergo similis distinctio legis divinæ partus

recentior, insolens ac inauditus sit, cum ea quoad rem nil aliud inferat quam quod communissima TT. semper tenuit, videlicet posse DEUM aliqua, quæ secluso errore aut ignorantia prohibet, ex suppositione erroris aut ignorantiae, maxime invincibilis, permittere, aut etiam *per accidens* præcipere, et vicissim?

2º. Non soli Probabilistæ, sed et Probabilioristæ, quin et Tutoristæ reipsa agnoscunt, quod DEUS secluso errore aliqua permittat, quæ supposito errore præcipit, aut vice versa; quia si cui probabilissimum sit, aut saltem æqualiter probabile, hanc vel illam actionem esse licitam, Probabilistæ eum absolvunt a peccato; licet forsitan a parte rei talis actio sit illicita: Tutoristæ condemnant ad formale peccatum, quamvis actio in se non sit prohibita: idem docent Probabilioristæ in casu æqualis probabilitatis; ergo prædicta legis divinæ distinctio non est conficta propter solam necessitatem servandi a ruina Probabilismum, prout inter magnos clamores oggerit CONCINA; qui tamen ipse Tom. VI. L. 1. de *jur. nat.* dicit, depositum esse absolute reddendum, non autem in hac vel illa circumstantia, homicidium esse publica auctoritate licitum, non privata etc. His sane verbis de immutabilitate legis naturalis eodem modo loquitur, quo TERILLUS de distinctione legis divinæ antecedentis et consequentis. Adde, quod subditus invincibiliter ignorans, rem illicitam sibi a Superiore præceptam esse, ad obedientiam teneatur, vel certe obediendo non peccet, juxta ipsum CONCINA, L. II. de *Conscient.* Diss. 1. c. 5.; ergo.

3º. DEUS vi prædictæ divisionis non fit auctor peccati, quia, si error est invincibilis, mendacium e. g. permittit aut præcipit solum *per accidens*, et in iis circumstantiis, in quibus malitiam mendacii non agnoscit, aut invincibiliter putat illud esse præceptum, quem errorem DEUS non tenetur impedire: si error est vincibilis, homo tenetur eum deponere, et non nisi conditionate obligatur ad mentiendum, h. e. DEUS vult, ut, si homo nolit errorem, quem potest, deponere, reus fiat pœnæ et culpæ non tam mentiendo, quam negligendo veritatem inquirere, quæ voluntas DEUM haud dedecet; imo utrumque infinitam DEI sapientiam et æquitatem commendare videtur; ergo distinctio illa legis divinæ indigna DEO non est. Singula patebunt magis ex solutione objectionum, quas DAN. CONCINA sic fere depromit.

174. *Obj. 1.* Posse Deum permittere, aut etiam obligare ad mendacium, quantumvis ex hypothese erroris aut ignorantiae, adversatur S. Script., SS. PP., ac TT. consensui; hinc S. AUG. L. cont. Mendac. c. 15. ait: *Nihil aliud judicandus est dicere, qui dicit, aliqua justa esse mendacia, nisi aliqua justa esse peccata, ac per hoc aliqua justa esse, quæ injusta sunt; quo quid absurdius dici potest?...* Ea vero, quæ contra legem DEI sunt, justa esse non possunt. *Dictum est autem DEO: Lex tua veritas: ac per hoc, quod est contra veritatem, justum esse non potest. Quis autem dubitet, contra veritatem esse omne mendacium? Nullum igitur justum esse potest mendacium:* ergo. *Conf.* Certum est Ecclesiæ universæ consensu; legem æternam DEI naturalem primariam immutabilem esse; ergo legis divinæ distinctio in antecedentem et consequentem est commentitia.

R. N. vel D. A. Posse DEUM permittere vel obligare per se et antecedenter, ad mendacium formale et cognitum qua tale, ex hypothese erroris aut ignorantiae qualiscumque, vincibilis etiam et culpabilis C. Obligare tantum *per accidens* et consequenter, ad mendacium duntaxat materiale, et ex hypo-

thesi erroris aut ignorantiae invincibilis ac inculpabilis N. S. AUG. uti et S. BERN., TERTULL. et alii PP. de uno ex prædictis sensu intelligendi sunt, ac explicandi; alias et servus obediens hero injusta præcipienti, quæ invincibiliter ille putat esse justa: et uxor debitum reddens marito, quem optima fide ac invincibiliter habet pro suo, formaliter ac proprie peccabunt, quod nec ipse CONCINA affirmare audeat.

Ad Conf. N. C. Nam lex naturalis semper prohibet mendacium pro iis circumstantiis, pro quibus est intrinsece malum ac formale mendacium, id est, cognitum ut prohibitum, adeoque objectum legis naturalis prohibentis: et nunquam prohibet mendacium pro iis circumstantiis, pro quibus non est formale mendacium, sed invincibiliter ignoratum ut prohibitum; ergo est et manet immutabilis. His sane telis configere conatur CONCINA omnem ignorantiam invincibilem juris naturalis; quod intentum quam sit cariosum, ex dictis supra de ignorantia manifestum est.

Utrum autem ejusmodi actio lege tantum consequente permessa vel præcepta dici queat positive bona, nonnulli negant cum CONCINA; sed affirmat communissima, siquidem dictamen reflexum actionem præcedat. Utrum ad meritum illa sufficiat, id magis dubium videtur, cum ad meritum supernaturale requiratur actus prudentiæ supernaturalis, in tali vero actione judicium saltem directum sit falsum et erroneum.

Inst. 1. Ex hac distinctione legis æternæ sequeretur, mentientem pro casu ignorantiae invincibilis nequidem peccare materialiter: non enim peccat contra legem DEI antecedentem, quam ignorat, neque contra consequentem, quæ mendacium hoc in casu præcipit, aut permittit: sed hic est intolerabilis error contra communem TT.; ergo. *Maj. constat:* nam docet TERTULL. L. de Spect. c. 20. *Erramus: nusquam et nunquam excusatur, quod DEUS damnat: nusquam et nunquam licet, quod semper et ubique non licet... non potest aliud esse, quod vere quidem bonum est seu malum;* ergo.

R. N. *Seq.* Nam talis mentiens facit id, quod de se est materia legis antecedentis prohibentis, et eos omnes obligantis, qui possunt ac debent sufficientem habere notitiam legis; ergo peccat saltem materialiter, quamvis a formali cum malitia excuset ignorantia invincibilis legis antecedentis. Aliud est in casu ignorantiae vincibilis, pro quo ligatur quidem homo erronea conscientia, quatenus non licet agere contra illam, si non deponat; non vero obligatur, quia non tenetur illam absolute sequi, quam posset ac deberet deponere: ita SUAREZ et D. THOMAS. TERTULLIANUS vel loquitur in eundem sensum de eo, quod est per se, vel de peccato in genere, quod a formali et materiali præscindit, vel de casu sufficientis cognitionis.

Inst. 2. Talis ex invincibili errore mentiens non cognoscit legem consequentem, cum judicet, in tali casu sibi *per se* licitum esse mendacium; si vero per legem consequentem ipsi sit licitum mentiri, non errat, adeoque nullus deinceps erit invincibilis error; ergo.

R. Equidem talis judicat, sibi in hoc casu *per se* licitum esse mendacium, sed judicat erronee, et sic judicando ex insuperabili mentis errore, agere se juxta legem antecedentem, reipsa agit juxta legem consequentem, quam saltem per judicium reflexum cognoscit. Hoc autem judicium reflexum tametsi verum sit, tamen directum est falsum, adeoque non cessat error; et quidem invincibilis.

Inst. 3. In tali casu lex antecedens aperte contradiceret legi consequenti: illa enim absolute prohiberet, et hæc adeo præciperet mentiri: sed hoc est absurdissimum; ergo.

R. N. vel D. M. Lex antecedens contradiceret consequenti, si illa prohiberet, hæc vero præciperet mentiri pro iisdem circumstantiis *C.* Si pro diversis *N.* Lex antecedens prohibet mendacium semper et pro omnibus circumstantiis sufficientis cognitionis de malitia mendacii, ita ut mentiens etiam ex ignorantia invincibili hac lege obligetur, sed in *actu primo*, et peccet contra hanc legem, sed materialiter tantum ob defectum cognitionis, quæ est conditio necessaria tum ad peccatum formale, tum ad obligationem legis in *actu secundo*. Lex consequens non prohibet, sed permittit mendacium contra legem antecedentem, sed invincibiliter ignoratam, ne operans contra conscientiam peccet formaliter, cum omne, quod non est *ex fide*, peccatum sit. In hoc autem nulla est contradictio.

175. *Obj. II.* Hæc legis æternæ distinctio legem divinam totamque honestatem subiecit privatis hominum opinionibus, quin et erroribus; ergo non est ferenda. *Prob. A.* Ex eo, quod quis probabiliter vel probabilius, ex errore vel ignorantia iudicet, hoc esse licitum, lex Dei fit lex consequens, lex per accidens, lex permittens, imo præcipiens illicita; honesta fiunt inhonesta, et vicissim; ergo.

R. N. A et Prob. Nam prima Lex æterna semper est et manet prima regula moralitatis: quæ sufficienter cognita et omnes et semper obligat; cum vero ad actualem obligationem præsupponat sui notitiam, in casu invincibilis ignorantiae aut erroris circa legis existentiam et obligationem Deus non vult eum fieri reum culpæ ac pœnæ, qui ex hac ignorantia aut errore invincibili profert mendacium, ita exigente infinita Dei sapientia et æquitate; igitur a perfectione divina, non vero ab opinionibus aut erroribus hominum pendet legis æternæ actualis obligatio. 2º. Quam impertinenter huic questioni immisceatur Probabilismus, ostensum supra; attamen per subdolam exaggerationem identidem hic oggeritur, ut undequaque eidem conflatur invidia. 3º. Sicut lex æterna et naturalis in se nunquam mutatur, semperque obligat pro circumstantiis sufficientis sui notitiæ: ita nec ejus objectum, scilicet intrinsece honesta aut inhonesta, unquam mutatur pro circumstantiis sufficientis cognitionis de honestate aut inhonestate actus.

Inst. Objectum legis æternæ prohibentis sunt intrinsece mala et necessario prohibita, quæ nunquam possunt fieri licita: hæc vero per legem Dei consequentem fierent licita, imo positive honesta et meritoria, e. g. in casu, quo quis erronee iudicaret officiosum mendacium, quamvis intrinsece malum, esse necessarium ad servandam vitam innocentis; ergo et lex æterna, et ejus objectum mutatur.

R. 1. D. M. Sunt intrinsece mala radicaliter, necessario prohibita, et nunquam licita pro casu sufficientis notitiæ *C.* Mala formaliter, necessario prohibita, et nunquam licita etiam pro casu invincibilis ignorantiae *N.* Redit hic illa adversus CONCINAM illatio, nullam ergo dari posse invincibilem ignorantiam, aut omnes actiones ex ignorantia etiam invincibili positas contra legem Dei antecedentem esse formaliter peccaminosas.

R. 2. N. m. Quamvis enim licitum esse pro tali casu dicamus mendacium

illud officiosum, inde non sequitur, quod ipsum positive honestum, quin et meritorium dici debeat, cum plus ad hoc, quam ad illud requiratur: sunt nempe qui ad positivam honestatem ac meritum negant sufficere, quod actio sit præcise conformis legi, sed insuper requirunt, ut et actus secundum se et materialiter sit bonus. Alii vero non pauci, neque abs gravi fundamento aliter sentiunt: vide num. 174.

ARTICULUS V.

QUE SIT REGULA PROXIMA ACTUUM HUMANORUM?

§ I.

Præcognita de Conscientia generatim.

176. *Nota.* Conscientia, quæ regulam primam moralitatis applicat, usu in scholis recepto regula morum *proxima* et *formalis* dicitur; solent autem in ea applicatione intervenire tres actus intellectus, idque per modum syllogismi formalis vel virtualis: Major proponit principium morale generale, seu legem Dei et dicitur *synderesis*: Minor proponit factum, seu actionem particularem, et est vel actus *prudentiæ*, vel *experientiæ*, vel *fidei humanæ* etc. Conclusio proponit sententiam ex duabus præmissis inter se comparatis deductam, et dicitur Conscientia.

Hæc pro diversitate actionis in Minori propositæ diversimode appellatur: consequens, si proponit actionem præteritam: *antecedens*, si proponit actionem faciendam aut futuram: *accusans* et *remordens*, si deprehendit actionem suam esse difformem legi: *testificans*, si deprehendit actionem legi conformem. Porro antecedens alia dicitur *instigans* et *excitans*, si deprehendit actionem a lege præceptam; alia *revocans* et *absterrens*, si deprehendit prohibitam; alia *consulens* et *suadens*, si deprehendit actionem pertinere ad consilia Evangelica vel alia: *concedens* dicitur, si deprehendit actionem tantum permissam. Nobis hic sermo est de conscientia antecedente, cujus definitionem et divisionem, aliaque ad ejus intellectum necessaria juvat præcognoscere.

177. I. Conscientia est judicium practicum per modum conclusionis saltem virtualis ex principiis moralibus generalibus deductum, ultimo dictans, hoc esse licitum vel illicitum; ita communis. Dicitur 1º. *Judicium*, quia juxta APOSTOLUM conscientia est fides quædam seu credulitas, quæ vera aut falsa est, ac proprie per judicium intellectus habetur. 2º. *Practicum*, quia dirigit actionem humanam, instigando, revocando, suadendo, vel concedendo. 3º. *Deductum ex principiis moralibus generalibus*, quia applicat legem æternam, quam semper respicit saltem mediate, ut inde bonitatem formalem accersat actioni. 4º. *Per modum quasi conclusionis*, quia sufficit, legem Dei habere pro causali actionis, et sic fieri syllogismum virtualem. 5º. *Dictans*, hoc est, per modum regulæ, dictaminis, ac principii dirigentis proponens. 6º. *Ultimo dictans*, tum quia distinguitur a Synderesi, versando circa actionem in particulari cum omnibus ejus circumstantiis in ordine ad exe-